

Bøn, der forøger taksigelsen til Guds ære – om bønnens betydning i Paulus' breve

Cand.theol., Peder Østergård Jensen
Landssekretær i Evangelisk Luthersk Mission
peder@elm.dk

Resumé

Artiklen behandler bøn i Paulus' breve med fokus på dens betydning for, at de troende ærer Gud. Paulus opfatter bønningen som et primært udtryk for den nye relation til Gud som Far gennem troen på Jesus, formidlet gennem Helligåndens nærvær. Bønningen er udtryk for at leve i og fastholde denne relation, og i denne barne- og bønnerelation hjælper og retleder Gud den troende. Derfor skal bønningen kendetegne de troendes liv både individuelt og når de er sammen, så Gud bliver æret igennem det. Bønningen er i forlængelse af dette kilden til kraft, dels til bevarelse i troen, men også til hjælp i den nød og de udfordringer, de troende står i. Dette gælder ikke mindst kaldet til at nå ud med evangeliet, hvor Gud selv må bane vej gennem den modstand, som altid vil være der fra både mennesker og åndelige magter. Paulus er som apostel selv afhængig af de troendes forbøn, ligesom han selv på afstand fortsat kæmper for dem i bøn. Artiklen udfolder nærmere, hvordan Paulus gennem sine bønner for menigheden formidler visionen om, at de må vokse i tro, håb og kærlighed. Når det sker, er det en realisering af Paulus' apostelkald. De modne menigheder er det offer, som Paulus af Gud selv er kaldet til at bringe Gud, til disse menneskers evige gavn og til Guds navns ophøjelse og ære. Til slut perspektiveres dette i forhold til kirkens mission og forbøn for mission.

Keywords

Paulus, bøn, spiritualitet, vækst, Guds ære

Indledning

Hvad kan vi lære om bøn af Paulus i kirke og mission? Det er det overordnede spørgsmål, jeg gerne har villet stille med denne artikel. Eller måske lige så meget, hvad kan jeg selv lære af Paulus om bøn i en erkendelse af, at bønningen kan opleves som en personlig udfordring. Med det samme vil jeg også slå fast, at jeg ikke nødvendigvis har noget særligt at bidrage med i forhold til praksis omkring bøn i kirke og mission. Derfor består artiklen også primært af en præsentation af, hvad Paulus siger om bøn. Til sidst kommer jeg med nogle få perspektiveringer.

Bøn fylder ganske meget i Paulus' breve¹, men betydningen af det står, så vidt jeg kan vurdere, i skyggen af andre emner, når Paulus' budskab bringes i spil. Det er heller ikke mit indtryk, at bøn er et emne, som ofte tages frem i teologisk arbejde. (Jf. Fee, 1992: 69). Man kan overveje, om det afspejler, at det er et ukompliceret og ukontroversielt emne, som naturligt hører til i det praktiske kristenliv, eller om det også afspejler, at bøn er forsømt både som teologisk emne og som praktisk disciplin. De fleste vil være enige om, at den kristne praksis forudsætter undervisning, og bøn som en del af den kristne praksis har altså ganske stor plads hos Paulus. På den baggrund har jeg vovet at gribe lejligheden i form af emissio.net's tema om bøn og udfolde, hvad vi finder om bøn i Paulus' breve.

Lidt om tilgang og afgrænsninger

Metode

Min fremgangsmåde har været ved en gennemlæsning at lokalisere og notere Paulus' bønner eller omtaler af bøn. Jeg har ikke skelnet skarpt mellem takke- og forbønner, eller forskelle mellem de enkelte ord for bøn på baggrund af, at sigtet mere bredt er at beskrive bønnens betydning. Jeg har derefter inddelt afsnittene under forskellige temaer.² I selve hovedafsnittet er opdelingen som følger:

For det første tekster om bønnens grundlag og væsen og for det andet øvrige tekster om bøn, specielt Paulus' opfordringer til bøn. For det tredje har jeg behandlet Paulus' takke- og forbønner for menighederne. Jeg har ikke nødvendigvis fået alt med, og slet ikke i detaljer, men skulle gerne dække det væsentlige.

Som en grundlæggende forudsætning ligger, at jeg går til teksterne med det udgangspunkt, at det er muligt ud fra de forskellige breve at lave en sammenhængende teologisk beskrivelse af bøn, altså Paulus' teologi om bøn.

Hvordan relaterer bøn til centrum i Paulus' teologi?

Der har været fremsat en række forslag til det afgørende fokuspunkt i Paulus' teologi. Jeg vil ikke her gennemgå de typiske forslag, men dog pege på et muligt centralt tema, som jeg vil relatere til for at se Paulus' undervisning om bøn som en del af hele hans teologi. T. Schreiner (2001, 15-35) har argumenteret for, at "God's glory in Christ" er Paulus' samlende fokus. Jeg finder denne vinkel ganske overbevisende, uden at det betyder, at det klassisk lutherske fokus på retfærdiggørelsen af tro bliver uvæsentligt. Schreiners argument er, at det er giveren selv og ikke gaverne, som er Paulus' endelige fokus (Schreiner 2001, 18). At æren til Gud er afgørende, vil jeg blot nævne to eksempler på. Paulus fastslår i det centrale kapitel 4 i Romerbrevet om retfærdiggørelsen af tro, at Abraham ikke havde noget at rose sig af over for Gud (4,2), men "gav Gud æren" (4,20). I 2 Kor 4,15 konkluderer Paulus i sin tale om, at han har "skatten i lerkar", for at Guds kraft skal komme til syne,

¹ Carson (2004) oplister i sin bog de relevante afsnit med bønner eller om bøn, og de fylder dér 6,5 sider med formindsket skrift!

² NIDNTT (II,874) oplister bønner i Paulus' breve efter hvilket græsk ord, der anvendes.

og ikke hans, og siger: ”*Alting sker for jeres skyld, for at nåden kan nå til flere og flere og dermed forøge taksigelsen til Guds ære.*”

Som vi også senere skal erfare, ser Paulus sin egen mission i sidste ende som rettet mod, at Gud får ære, og i takt med, at flere og flere kommer til tro, øges Guds ære. Det er dog værd at lægge mærke til, at Paulus alligevel siger, at *alting*, som må antages at være særligt hans forkyndelse og lidelse (Harris 2005, 356), sker for korinthernes skyld. Selvom Guds ære er det ultimative mål, gør det ikke den ubetingede og uendelige kærlighed hos Gud til sine faldne skabninger mindre eller mindre virkelig.³ Jeg finder, at Paulus’ personlige ”bekendelse” i Gal 2,20 på særlig måde viser denne dobbelthed: ”*Jeg lever ikke mere selv, men Kristus lever i mig, og mit liv her på jorden lever jeg i troen på Guds søn, der elskede mig og gav sig selv hen for mig.*”

På den baggrund har jeg skærpet artiklen til i det følgende at undersøge, på hvilken måde bønner hos Paulus hænger sammen med dette dobbelte formål for hele Paulus’ virke: Menneskers (særligt hedningernes) frelse og Guds ære.

Afgrænsninger

Teksternes omfang gør i sagens natur, at jeg ikke har mulighed for at behandle alle spørgsmål, der er knyttet til de enkelte tekster. Jeg har i forlængelse af dette også foretaget den afgrænsning, at jeg fokuserer på dels tekster, som er konkrete takke- og forbønner for Paulus’ brevmodtagere, dels konkrete formaninger til tak og forbøn til menighederne og endelig tekster, hvor Paulus nærmere beskriver bønnens betydning og væsen. Foruden denne indholdsmæssige afgrænsning har jeg også udeladt behandlingen af Paulus’ lovprisninger (herunder de to længere i Ef 1,3-14 og 2 Kor 1,3-7/11) og hans undervisning om tungetalen. Pastoralbrevene og andre tekster, hvor det er den offentlige bøn i gudstjenesten, som er i fokus, inddrages også kun sporadisk.

Hvad er bøn i Ny Testamente?

Jeg har som udgangspunkt forstået bøn som ”henvendelse til Gud”, og det har forekommet ganske ligetil at udpege de afsnit, som enten er direkte henvendelse til Gud fra Paulus’ side, eller som omhandler det at bede.

New International Dictionary of New Testament Theology (NIDNTT: II, 867) har følgende beskrivelse af den NT-lige bøn:

“NT prayer is addressed to God or Jesus, now called Lord ... In this way the early church bears witness to the fact that it regards Jesus Christ as its Lord and its living head, who, having conquered death, is alive for evermore. Consequently one can enter into living, personal contact with him, talking with him just as one did when he was on earth. It follows that genuine prayer is not monologue but dialogue, in which the person praying is often silent in order to listen to Jesus’ word and command. As in the OT, therefore, prayer is something very personal and specific, a genuine conversation with God or Jesus Christ.

³ Jf. også Kristi kærlighed, der tvinger Paulus, 1 Kor 5,13ff.

And since the NT believer knows God as his Father, with even greater clarity than anything his OT counterpart could have enjoyed, his praying proceeds from a childlike trust, as expressed in the typical NT form of address Father”

Særligt aspektet med, at bøn er en personlig og levende relation til Gud som far, finder jeg er væsentlig i en NT-definition af bøn, som også er samsvarende med Paulus’ opfattelse. Når det desuden fremhæves, at genuin bøn er dialog frem for monolog, så finder jeg dog ikke dette aspekt tydeligt hos Paulus. At Gud taler til Paulus, er klart, ikke mindst i kraft af hans apostelstatus, men i hvilken grad, han forstår det som en del af bønne, er knapt så klart.⁴

Bønnens grundlag og væsen

Bøn er hos Paulus nært forbundet med Helligåndens nærvær og gerning. Åndens nærvær udspringer af Guds indgriben til frelse gennem Jesus Kristus. De troende er løskøbt fra lovens slavevilkår til sønnevilkår og rettigheder hos Gud, fortæller Paulus i Gal 4,4-7, og han fortsætter med at beskrive det som grundlaget for, at Gud har sendt sin søns Ånd i de troendes hjerter. Dermed indtræder en slags dobbelt sønneforhold; friheden fra lovens forbandelse og krav stiller de troende under Guds nådige velvilje; delagtigheden i Guds søns ånd lægger dertil, at vi får lov til at dele status med den enbårne søn. Paulus taler andre steder om, at Helligånden er et pant på denne arveret (fx 2 Kor 1,22, Ef 1,13-14), og i denne sammenhæng er Ånden i de troende en form for kendemærke på deres status, som viser, at Gud kendes ved dem som sine børn. Åndens nærvær er fundamentet for det nye liv i Ånden, som menighederne kaldes til at vandre i (Gal 5,16), og det kommer ikke mindst til udtryk i et liv i bøn og tilbedelse (Fee 1992, 98-100). Åndens nærvær er ikke passivt, men aktivt i den troende, når han⁵ kalder Gud som far med samme udtryk, som Jesus selv brugte jf. Fadervor (Moo 1996, 503). I Rom 8,26f udfoldes dette yderligere med, at Ånden går i forbøn for de troende med uudsigelige succe efter Guds vilje for at råde bod på de troendes manglende indsigt i, hvad det er, Gud ønsker, de skal bede om.

Vi ser altså, at bøn i Paulus’ forståelse er knyttet sammen med en tanke om, at den er formidlet gennem Helligånden, jf. Ef 2,18, der siger, at de troende gennem Ånden har adgang til Faderen. Paulus kan også formulere sig sådan, at Ånden formidler Paulus’ eget nærvær til menigheden i Kollossæ (Kol 2,5). Konteksten her er, at Paulus kæmper for menigheden, hvilket er oplagt at se som en henvisning til bøn i lyset af Kol 4,12. Helligåndens nærvær sætter de troende ind i en ny virkelighed, som gør sand bøn til deres himmelske Far mulig, og, hvor bøn forbinder troende med hinanden på tværs af geografi.⁶

Bønne er et konkret udtryk for den nye virkelighed, som den troende er sat ind i. Formålet med bønne i denne sammenhæng må dermed være, at den troende lever i og vedligeholder denne nye virkelighed, eller rettere relationen til Gud. Det er oplagt at forstå formaningerne om at bede ”uophørligt” (b.la. 1 Thess 5,17, Rom 12,12), og Ef 6,18 om at ”altid at bede i Ånden” i lyset af dette.

⁴ At Gud taler til kristne i bøn, tænker jeg både kan opfattes positivt som en mulighed for konkret vejledning fra Gud, men også negativt, hvis det bliver til en insisteren på, at han altid gør det, eller at man altid kan afgøre, om en tanke direkte er fra Gud eller ej.

⁵ Den parallelle tekst i Rom 8,15-17 har, at *den troende i Ånden* råber: Abba Fader.

⁶ Jeg går ikke nærmere ind i, hvilke personer i treenigheden Paulus retter bøn til. Normalt er bønne til Gud ved sønnen og sker gennem Helligånden (Jf. Fee, 1994: 866).

Formaningen om at "søge det som er oventil" (Kol 3,1-2) kan forstås i samme spor. Tungetalen som fænomen, som Paulus fremhæver som en vigtig del af sit eget bønsliv i 1 Kor 14,12f, må også forstås i forlængelse af denne barne-relation. Tungetalen er et udtryk for, at Ånden beder igennem den troende uden om forstanden. Det er dog at gå for langt at sige, at det er tungetalen som sådan, som er Åndens forbøn for de troende (Fee 1992, 866), da tungetalen er en nådegave, som ikke alle har, mens Paulus beskriver Åndens forbøn som en gave til alle troende (Schreiner 2001, 300).

Kontrasten mellem at være slave og at være barn, dvs. enten under eller fri for loven, sætter bønningen ind i sammenhæng med Paulus' opgør med både den jødiske lovretfærdighed og den hedenske frygt for afguderne jf. Gal 4,8. Den kristne bøn står i modsætning til menneskets naturlige religiøsitet, som forventer, at bøn er en vej til at tilfredsstille eller endda manipulere guden, så denne til gengæld opfylder den bedendes ønsker.⁷

I forlængelse af dette hører vi 2 Kor 12,8 om, hvordan Paulus tre gange bad om at blive befriet fra "tornen i kødet". Formentlig betyder det, at Paulus i tre særligt udfordrende perioder har kæmpet i bøn for, at Gud ville gribe ind over for denne ukendte udfordring (Harris 2005, 86). Paulus har en tid bedt om en konkret hjælp, men har så tilsyneladende konkluderet – eller fået direkte besked om, at det ind til videre ikke var Guds vilje at opfylde dette ønske. Bønnen får da det formål for den troende, at han/hun gennem den "ubesvarede" bøn erkender og/eller erfarer, at Gud er suveræn og ikke afhængig af den troendes egen kraft. Guds ære bliver større ved, at den troende erfarer dette.

Endelig kan i denne sammenhæng tilføjes, at for Paulus er bønningen i sidste ende et Guds værk, som forudsætter, at Gud suverænt har frelst mennesket. "*Ingen kan sige: Jesus er Herre! Undtagen ved Helligånden*" (1 Kor 12,3). Det er passende her at henvise til O'Brien (1980, 62), der med henvisning til Deichgräber slår fast, at taksigelsen til Gud hos Paulus altid er "*a response to God's saving activity in creation and redemption. It is never the first word, but always the second.*" Dette gælder åbenlyst for enhver form for bøn hos Paulus og kun i kraft af dette, kan bønningen være til ære for Gud.

Bønspraksis og formaninger til bøn

Bøn i praksis

Når det gælder spørgsmålet om bønspraksis hos Paulus, dels hans egen konkrete praksis, og dels den forventning han måtte have til sine menigheder om det, så ligger der med Fee's ord (1992, 105) et slør hen over teksterne, som gør det svært at nå helt frem til denne side af bønningen.⁸ Der ligger dermed også en fare for, at vi kommer til at læse vores egen nutidige tanker, eller vores egen kirkelige tradition ind i dette. Det er først og fremmest bønnens art, og ikke dens hvordan, som ser ud til at være afgørende for Paulus. Dog har han, som vi skal se, nogle konkrete formaninger til bønspraksissen i menighederne.⁹

⁷ "Hedningens bøn" jf. Matt 6,7.

⁸ Jeg var tæt på at overse Paulus' konkrete beskrivelse af, at han beder på knæ, Ef 3,1.

⁹ O'Brien (1980: 56; note 37) forstår Paulus' omtale af sine takke- og forbønner for menighederne som noget, han gør "altid" og "uophørligt" som et udtryk for, at Paulus husker dem ved sine faste bedetider. Faste bedetider var sædvanligt

For at begynde med det lidt usædvanlige, så møder vi i 1 Kor 7,5 Paulus' bemærkelsesværdige formanings til ægtefæller om ikke at unddrage sig det seksuelle samliv – medmindre de er blevet enige om det for en tid for at hengive sig til bøn. Ud over, at det beskriver et syn på gensidigheden i ægteskabet, som står i kontrast til den samtidige kultur (Ciampa og Rosner 2014, 282), sådan at Paulus forventer, at ægtefæller i fællesskab bliver enige om at prioritere både bøn og sex-liv, så giver det indtrykket af, at der kan være ekstraordinære perioder i livet, hvor relationen til Gud kræver særlig opmærksomhed, så andet vigtigt må sættes til side. Parallellen mellem samvær med sin ægtefælle og Gud i bøn kan også ses som et udtryk for, at bøn er udtryk for en levende relation til Gud jf. ovenfor.¹⁰

Korinterne bliver også vejledt til, at kvinden skal bede og profetere med tildækket hoved, og i den forbindelse kan det noteres, at bøn også finder sted som en del af gudstjenesten, hvilket fordrer en passende sømmelighed, som igen har forbindelse til, at gudstjenesten foregår på en måde, som bringer den rette ære til menigheden og i sidste ende til Gud. Det samme gør sig gældende omkring formaningerne i det følgende vedrørende nadveren. Formaninger i 1 Timotheusbrev (2,1f) omkring bøn i gudstjenesten ligger i forlængelse af dette ved at betone, at den ydre bøn og fremtræden hos både mænd og kvinder er i harmoni med en indre gudfrygtig og fredselkende holdning, således at gudstjenesten i sin helhed ærer både menigheden og ikke mindst menighedens herre.¹¹

I Efeserbrevet (5,4; 18-19) stiller Paulus bønne op som den positive modsætning til den skamløse og tåbelige snak, og i forlængelse af det udskejelser som følge af alkohol. Det skal de troende afstå fra, men i stedet sige tak og tale til hinanden, foruden at lovprise i sang og musik. Bønnen bliver sammen med åndelig opbyggelig tale dermed fremholdt som det, der bør kendetegne de troendes omgang med hinanden.

Bøn om udfrielse og hjælp

Der er en række eksempler på bøn eller formaninger til bøn, som er centreret om Paulus' behov for, at Gud griber ind og hjælper i en aktuel situation.

I Romerbrevet indleder Paulus med at fortælle, at han beder om, at Gud vil lade det lykkes ham at komme til menigheden¹², og han slutter med at formane menigheden til at bede sammen med ham om, at han må blive reddet fra modstanden i Judæa, og at den indsamlede gave, han har med, må blive godt modtaget, for at han derefter kan komme til dem i glæde. I 2 Kor 12,7-9 beder Paulus en fortvivlet bøn om, at korinterne må handle rigtigt og blive retledt. Filippemenigheden opfordres indirekte til forbøn for Paulus' frelse, gennem at Paulus udtrykker vished om, at det vil ske. De fleste kommentatorer (O'Brien 1991, 110) forstår det som et udtryk om Paulus' oprejsning på dommens dag, jf. Job 13,16, og hvis det forholder sig sådan, må denne opfordring til forbøn ses som Paulus'

i både jødisk og hedensk kontekst. Modsat mener Fee, uden at han afviser muligheden for faste bedetider, at fri og spontan bøn i Ånden var normen (1994: 866-67).

¹⁰ En fælles forståelse, som også kaster lys over, at Paulus er åben for at tillade skilsmisse, når en ægtefælle ikke er troende, 1 Kor 7,15.

¹² Jf. Filem 1,22: "Og én ting mere: Forbered dig også på at tage imod mig som din gæst. For jeg håber, at I får mig tilbage takket være jeres bønner."

generelle vægtlægning af forbønnen for medkristne med henblik på at holde ud og stå fast. Den møder vi særligt i Ef 6,18, hvor formaningen til udholdende bøn er tæt forbundet med den skjulte åndelige kampsituation over for Djævelen og hans åndehær. De troende står beskyttede i Herrens kraft, når de holder fast ved og lever i deres identitet som tilhørende Gud og ikke denne verden. Som Fee (1992, 867) påpeger, er bønner og forkyndelsen af evangeliet dér, hvor de troende aktivt kæmper imod og fortrænger Satans magt. Det er nødvendigt både for bevarelsen af de troende og for, at evangeliet når til flere.

Både modtagerne af Efeserbrevet og Kolossenserbrevet bliver konkret formanet til at bede for, at Paulus og hans medarbejdere må kunne forkynde Kristus-hemmeligheden (Ef 6,19 og Kol 4,3-4). Helt tilbage i sin korrespondance med Thessalonikerne har Paulus tematiseret bønner om Guds indgriben og hjælp. I 1 Thess 3,10 understreger Paulus, hvor længselsfuldt han beder om at måtte se dem igen, i 5,25 opmuntres menigheden til generel forbøn for Paulus, Silvanus og Timotheus, og endelig i 2 Thess 3,1-2 bliver han mere konkret og opfordrer til forbøn om, at Guds ord må få frit løb og æres, samt at modstanden fra vantro må blive tilbagevist. Endelig kan i denne sammenhæng nævnes formaning til i 1 Tim 4,1ff, at menigheden beder for øvrighederne med henblik på, menigheden kan leve i fred.

Det samlede indtryk af disse eksempler er, at Paulus er bevidst om den åndelige kamp, han står i, og at der er modstand mod evangeliets fremgang, som kun kan ryddes af vejen gennem udholdende bøn. En modstand, som også kommer til udtryk igennem praktiske forhindringer og menneskelig modstand, eller endda en manglende frimodighed hos Paulus selv (Ef 6,19).

Bønner eller opfordringer til bøn, som mere går på behov her og nu for ”dagligt brød”, har jeg ikke for alvor kunnet identificere. Paulus udtrykker dog i Fil 4,6 en formaning til generelt at omforme bekymringer i alle forhold til konkrete ønsker i bøn til Gud (O’Brien 1991, 492).

Bønner er ifølge Schreiner (2000, 296) forbindelsesleddet mellem Guds løfte om at bevare de troende og menneskets eget ansvar for sig selv. *”When Paul prays for his converts, both the work of God and the behavior of human beings is taken seriously.”* Kraften kommer alene fra Gud, men formidles gennem en levende og personlig relation mellem Gud og menneske, som netop udtrykker behovet for Guds hjælp. Bønner får dermed det formål, at den formidler, således at evangeliet når til flere, og at de troende bevares i troen. Paulus’ kald til som apostel at nå videre ud med evangeliet, og til at arbejde for, at de kristne bevares og modnes ligger som grundlæggende forudsætning i disse bønner, og vi skal nu se nærmere på dette aspekt gennem Paulus’ bønner for menighederne.

Paulus’ tak og forbøn for menighederne. En vision om vækst i tro, håb og kærlighed til Guds ære

Det mest fremtrædende omkring bøn i Paulus’ breve er de mange takke- og bønner for modtagerne af hans breve. Bønnerne indgår i brevenes litterære form fx ved at fremhæve centrale temaer i brevet (O’Brien 1980, 55; Carson 2000, 176), og udfylder ofte en funktion af det klassiske element i en tale; at appellere til modtagernes *velvilje*, (*captatio benevolentiae*) ved at tiltale modtagerne i positive

vendinger.¹³ Det er dog langt fra ren formalisme. Dels udtrykker de en oprigtig tak og omsorg for modtagerne, som i visse af brevene er ganske tydelig, fx i brevene til thessalonikermenigheden, hvor denne tak og forbøn dukker op flere gange. Dels så mangles de i enkelte af brevene, hvor det kan se ud til at have forbindelse med, at Paulus' relation til og syn på menigheden er belastet.¹⁴

Vækst i tro, håb og kærlighed

Jeg vil i det følgende trække de mest fremtrædende tematiske fællesnævnerne for disse bønner frem. Derigennem ønsker jeg at vise, at Paulus har en tydelig vision for sine menigheder, som bliver udtrykt i disse bønner. En vision, som er udtryk for Guds vilje med kristne, og som er et pejlemærke for, hvad kristen bøn skal sigte imod. Flere af bønnerne er rene udstyrsstykker i ordrigdom og sproglig kunstfærdighed. Jeg vil derfor begynde med at fremhæve de enkleste af dem, hvor hovedsagen træder tydeligere frem. Paulus skriver i 1 Thessalonikerbrev, 1,2-3, som formentlig er det næstældste af Paulus' breve, vi har bevaret (Kjær 2015, 132, 153): *"Vi takker altid Gud for jer alle, når vi nævner jer i vore bønner og uophørligt over for vor Gud og Fader mindes jeres gerninger i **troen**, jeres arbejde i **kærligheden** og jeres udholdenhed i **håbet** til vor Herre Jesus Kristus."*

I brevet til Filemon i v. 4-7 skriver Paulus:¹⁵ *"Jeg takker altid min Gud, når jeg nævner dig i mine bønner, for jeg hører om den **kærlighed** og **tro**, som du har til Herren Jesus og over for alle de hellige. Jeg beder om, at din delagtighed i troen må føre dig til indsigt i alt det gode, vi har fået i Kristus."*

Treklangen tro, håb og kærlighed er velkendt, og de tre elementer optræder med variationer igen og igen i disse takke- og forbønner (O'Brien 1980, 56). Paulus takker og beder for brevmodtagernes tro. Om de menigheder, han ikke har mødt, henviser han til det, han har hørt af andre (Rom 1,8; Ef 1,15¹⁶; Kol 1,4). Paulus' tak for troen har sin grund i, at menigheden har taget imod evangeliet og er kommet til tro, men det, som Paulus særligt vægtlægger og også ønsker gennem sine bønner, er, at troen må vokse jf. 2 Thess 1,3: *"Vi bør altid takke Gud for jer, brødre, som ret er, fordi jeres tro stadig vokser."*

Grundbetydningen af ordet tro, *πίστις*, er tillid, men i disse sammenhænge ligger vægten på en vækst i troen, som sker gennem, at der rådes bod på mangler (1 Thess 3,19), og at de troendes *indsigt* øges jf. Filem 1,6. Beslægtede ord som: *kundskab, erkende, fatte, kende, dømmekraft, skønne* optræder gentagne gange. Troen må altså her forstås nært beslægtet med kendskab, hvor den bibelske forståelse af fx kundskab og det at kende, ofte går på det at have en personlig relation til Gud udsprunget af, at han har gjort sig til kende (NIDNTT, 392-400). Paulus beder om, at deres relation til Gud må blive dybere. Det omtales som en vækst eller styrkelse (Jf. Ef 3,16; Kol 1,10 2 Thess 1,3). I

¹³ Romerbrevet: Paulus' missionsplaner og selvforståelse som apostel. 1 Korintherbrev: Nåde-gaver. Efeserbrevet: Guds frelsesmagt, og Kristi herredømme. Filipperbrevet: Fællesskabet med menigheden om tjenesten. Kolossenserbrevet: Fremhævelse af menighedens missionær, Epafra; 2 Thessalonikerbrev: Forventning om Jesu genkomst; 2 Timotheusbrev: T's oprigtige tro.

¹⁴ Således i Galaterbrevet – hvor reference til bøn i det hele taget er påfaldende begrænset - og i 2. Korintherbrev. 1. Timotheusbrev har heller ikke en sådan indledning, uden at der dog synes at være nogen særlig årsag til dette.

¹⁵ Brevet klassificeres blandt fangenskabsbrevene og er dermed ca. 10 år yngre.

¹⁶ Det giver særligt mening, hvis brevet oprindeligt er en rundskrivelse.

Kolossenserbrevet knytter Paulus desuden væksten til selve evangeliet: *"Det har I hørt om i sandhedens ord, evangeliet, som nu er hos jer, sådan som det i hele verden bærer frugt og vokser, ligesom også hos jer, fra den dag I hørte det og lærte Guds nåde at kende i sandhed"* (1,5b-6).

Paulus' budskab kan altså forstås som et frø, der er sået, som indeholder en iboende kraft til vækst. Denne vækst er ikke for vækstens egen skyld, men sigter på og kommer til udtryk i kærlighed. Specielt fremhæver Paulus kærlighed til menigheden eller de hellige (jf. fx Filem, Kol 1,3; 2 Tim 1,4). Men vækst i kærlighed er også forbundet med en større indsigt i Guds kærlighed jf. Ef 4,18.

Et tredje forhold, som Paulus beder om fremgang i, er håbet: *"Jeg beder om, at vor Herre Jesu Kristi Gud, herlighedens fader, vil give jer visdoms og åbenbarings ånd... så I forstår, til hvilket håb han kaldte jer, hvor rig på herlighed hans arv til de hellige er,"* (Ef 1,18; jf 1 Thess 1,3). Beslægtet hermed er bønnen i Kol 1,11 om, at menigheden må *"styrkes med al kraft ved hans herlige magt til al udholdenhed og tålmodighed"*. Væksten medfører altså også en stærkere og mere grundfæstet forventning til Jesu genkomst, som fremmer tålmodighed og udholdenhed i livet som kristen.

Til Guds ære på Herrens dag

Forventningen om Jesu genkomst og dommedag har en fremtrædende plads i disse bønner og forbinder disse udsagn om Paulus' vision for menighederne med hans egen selvforståelse som apostel, og vi skal derfor se lidt nærmere på dem:

"Han vil også grundfæste jer til det sidste, så I ikke kan anklages på vor Herre Jesu Kristi dag. Trofast er Gud, som kaldte jer til fællesskab med sin søn, Jesus Kristus, vor Herre" (1 Kor 1,8-9).

"Og det beder jeg om, at jeres kærlighed stadig må vokse og blive rig på indsigt og dømmekraft, så at I kan skønne, hvad der er væsentligt, og være renfærdige og uden anstød på Kristi dag, fyldt af retfærdigheds frugt, som skyldes Jesus Kristus, Gud til pris og ære" (Fil 1-9-11).

"...så I kan leve, som Herren vil det, på alle måder ham til behag, og bære frugt med alle gode gerninger, vokse i kundskab om Gud og styrkes med al kraft ved hans herlige magt til al udholdenhed og tålmodighed."* (Kol 1,10-11).

"Og Herren lade jer vokse og blive overstrømmende rige i kærligheden til hinanden og til alle, som vores kærlighed til jer, så han styrker jeres hjerter til at være uangribelige i hellighed over for vor Gud og Fader, når vor Herre Jesus kommer med alle sine hellige! Amen." (1 Thess 3,9-13).

"De skal straffes med evig undergang fjernt fra Herrens ansigt og fra hans herlighed og magt, når han på den dag kommer for at blive herliggjort blandt sine hellige og blive hyldet blandt alle, som kom til tro; for hvad vi har vidnet for jer, har I troet. ¹¹ Derfor beder vi også altid for jer om, at vor Gud vil gøre jer værdige til hans kaldelse og med kraft fylde jer med alle gode forsætter og alle troens gerninger, for at vor Herre Jesu navn må blive herliggjort i jer" (2 Thess 1,9-12).

Det umiddelbare indtryk af disse vers er, at Paulus opfatter den vækst i tro, håb og kærlighed, som han beder om, som havende sit endelige formål i, at de troende ved Jesu genkomst må stå foran ham i en tilstand, som giver Gud en passende ære; at de ikke må kunne anklages, at de må være renfærdige og uden anstød, at de må være ham til behag, at de må være uangribelige i hellighed, at Jesus må

blive herliggjort og hyldet, at de er værdige til hans kaldelse, for at Jesu navn bliver herliggjort i dem. Der kan være mange spørgsmål forbundet med disse vers. I mit forsøg på en samlet tolkning kan jeg givetvis have overset en række aspekter. Et hovedspørgsmål, som en god lutheraner med det samme ville stille er: Siger Paulus her, at de troende på dommens dag skal bedømmes eller dømmes ud fra deres faktisk opnåede hellighed? Hvordan hænger det sammen med retfærdiggørelsen af tro?

O'Brien's (1991, 72) tolkning af Fil 1,10-11 forstår de to vers som adskilte beskrivelser. På dommens dag vil de troende kunne stå renfærdige og uden anstød i kraft af den frelsende tro, men bønner er, at de også må være fyldte af retfærdigheds frugt, dvs. velbehagelige for Gud gennem deres liv.¹⁷ En anden tolkning er at pege på (Carson 2004, 114-115), at "på Kristi dag" kan oversættes "*med henblik på*" frem for *på*. Denne vinkel understreger det aspekt, som er tydeligt hele vejen igennem, at Paulus ønsker, at de skal leve helligt her og nu. Frelsen er en ny virkelighed, som skal praktiseres nu, hvilket Paulus igen og igen understreger.

Uanset om Paulus i disse udsagn har en gennemført skelnen mellem en *tilregnet* uangribelighed og en *tilegnet* hellighed til Guds ære, hvilket jeg kan have min tvivl overfor, så er det, som træder i forgrunden en vision om, at de troende vokser i reel hellighed til Guds ære. Her kan vi igen understrege, at det sker ved evangeliet og det skyldes Kristus, som Paulus siger i Fil 1,11. Det er en forvandling, som kommer af en fornyelse indefra, jf. Paulus' udtryk i Rom 12,1f om, at vi skal bringe os selv som åndelige ofre; hvor forvandlingen springer ud af, at sindet fornyes. Det er, for at bruge den lutherske terminologi, et godt menneske, der gør gode gerninger – og ikke omvendt.

Paulus forestiller sig en reel forvandling, som gør, at det troende menneske allerede nu, men kulminerende på dommens dag kan være velbehagelig og uangribelig i Guds øjne og være et genspejl af Guds egen herlighed (jf. 2 Kor 3,18, Carson 2004, 49). Der er ikke noget, der tyder på, at Paulus i denne sammenhæng har en spørgsmål om at gøre fyldest for synd eller blive frikendt for skyld inde i sine tanker. Den er der en gang for alle gjort fyldest for gennem Jesu offer. Der er snarere tale om, at han appellerer til sine læsere om at sætte alt ind på deres helliggørelse for, at de ikke skal bringe skam over hverken hinanden, Gud, eller Paulus selv, når de skal føres frem for Guds trone. Paulus siger i Fil 2,15ff. "*Arbejd med frygt og bæven på jeres frelse... så I kan være uangribelige og uden svig, Guds lydefrie børn midt i en forkvaklet og forvildet slægt, hvor I stråler som himmellys i verden og holder fast ved livets ord, til den stolthed for mig på Kristi dag, at jeg ikke har løbet forgæves eller slidt forgæves.*" (Jf. 2 Kor,14; 1 Thess 2,19, hvor det direkte siges, at menighederne skal være til stolthed for Paulus på dommens dag.) Peterson (2000, 185- 204) har bl.a. med henvisning til Rom 15,16-21 vist, at Paulus' mission om at bringe menighederne til modenhed, og derigennem at bringe hedningerne som et offer, der er Gud til behag gennem, at de er helliget ved Ånden, hvilket Paulus konkretiserer i v. 18 ved at tale om, at han skal bringe hedningerne til lydighed i ord og gerning. Målet for Paulus' mission er denne modenhed i tro, håb og kærlighed, som giver Gud den ære, han fortjener, og når det sker, kan Paulus sige, at han har fuldført sin opgave. I vores danske oversættelse er Paulus' selvforståelse gengivet således: "*at være Kristi Jesu tjener blandt folkeslagene, præst for Guds*

¹⁷ Til støtte for dette kan måske fremhæves 1 Kor 1,8, hvor målet er, at de skal være uangribelige, ἀνεγκλίτους. Ordet optræder også i Kol 1,22, hvor sammenhængen er, at Gud gennem Jesu forsoning vil føre mennesker uangribelige og lydefrie frem for sit ansigt.

evangelium, så at folkeslagene kan blive et kærkømt offer, helliget ved Helligånden. Derfor kan jeg have min stolthed i Kristus Jesus over for Gud. For jeg vil ikke driste mig til at tale om andet end det, som Kristus har gjort gennem mig for at føre folkeslagene til lydighed, i ord og gerning”.

At føre folkeslagene til lydighed i ord og gerning, er at bringe dem som et kærkømt offer for Gud.¹⁸ Det er, hvad Paulus opfatter som sit ultimative mål for sin tjeneste, og som han derfor igennem sine bønner for menigheden lægger frem som både sin glæde og længsel for, at de skal blive opmuntret til at holde fast i dette. Man må stille sig selv spørgsmålet, om Paulus endda opfatter sin tak og bøn for menigheden som en konkret måde at bære den frem som et offer.

Formålet med Paulus’ takke og forbønner for menighederne kan på denne baggrund beskrives som følger: Bønnerne sigter naturligvis umiddelbart på at udtrykke Paulus’ glæde over menigheden, og i forlængelse af det at opmuntre dem i troen. Men dernæst afspejler de meget tydeligt Paulus’ endelige vision for menigheden, og Paulus’ formål med at bede disse bønner er, dels fortsat at arbejde på menighedernes vækst i tro, håb og kærlighed på afstand, dels, at han over for menigheden slår fast, hvor stor betydning denne vækst har, for at Gud kan få den ære, han fortjener. Dermed har han også gødet jorden for de konkrete formaninger til åndelig praksis og vækst, som følger i brevene.

Sammenfatning og perspektivering

Vi har nu set, hvordan Paulus opfatter bønnen som et primært udtryk for den nye relation til Gud som far gennem troen på Jesus formidlet gennem Helligåndens nærvær. Bønnen er udtryk for at leve i og fastholde denne relation, og i denne bønne-relation hjælper og retleder Gud den troende. Derfor skal bønnen kendetegne de troendes liv både individuelt og når de er sammen, så Gud bliver æret igennem det. Bønnen er i forlængelse af dette kilden til kraft, dels til bevarelse i troen, men også til hjælp i den nød og de udfordringer, de troende står i. Dette gælder ikke mindst kaldet til at nå ud med evangeliet, hvor Gud selv må bane vej gennem den modstand, som altid vil være der fra både mennesker og åndelige magter. Paulus er som apostel selv afhængig af de troendes forbøn, ligesom han selv på afstand fortsat kæmper for dem i bøn.

Dernæst har vi fået udfoldet, hvordan Paulus gennem sine bønner for menigheden formidler visionen om, at de må vokse i tro, håb og kærlighed, så Gud får den ære, han fortjener, hvilket, når det sker, er en realisering af Paulus’ apostelkald. De modne menigheder er det offer, som Paulus af Gud selv er kaldet til at bringe Gud til disse menneskers evige gavn og til Guds navns ophøjelse og ære. Jeg vil kommentere lidt mere på dette aspekt, da det er så centralt for Paulus, og fordi det måske kan synes vanskeligt umiddelbart at oversætte Paulus’ apostelidentitet til vores situation.

Ære og skam

Det stærke fokus i bønnerne på, at de kristne skal ære Gud og være velbehagelige for ham, specielt i forhold til dommedag, klinger måske lidt fremmed for dem af os, som hører hjemme i lutherske

¹⁸ Bemærk den interessante parallel mellem følgende vers

Rom 15,15: Paulus bringer hedningerne som offer til Gud

Rom 12,1: De troende skal bringe deres egne legemer som offer gennem et helligt liv

Kol 1,21-22: Gud fører hedningerne frem for sig selv som hellige og lydefri

sammenhænge, hvor frikendelsen på dommedag er blevet betonet stærkt. Måske skyldes det også en manglende sans for betydningen af begreber som ære og skam. Det billede, som måske bedst oversætter Paulus' vision er det, vi kender fra et bryllup. Her føres bruden frem for sin brudgom og på den dag er alle enige om, at det ydre i størst mulig grad skal kaste glans over og ærer brudeparret. Det vil være skamfuldt for bruden, hvis noget af hendes udsmykning ikke fremtræder, som det skal, når hun går op ad kirkegulvet. Der er masser af fejl og ufuldkommenheder inde bagved den ydre skønhed, som er kendt – eller vil blive afsløret over tid. Men ved at tilstræbe størst mulig skønhed, så ærer hele begivenheden brudeparret og deres fælles kærlighed. Det forventede møde med de troendes elskede frelser og Herre skal kalde det bedste frem i dem her og nu.

I global mission, hvor vi møder kulturer, hvor skam og ære har stor betydning, er det vigtigt at få øjnene op for, hvad Bibelen siger om det.¹⁹ På en måde kan man sige, at meget af Paulus' undervisning handler om at føre menighederne ind i det evangeliske æres-kodeks, som skal erstatte det gamle, de har levet under. Her viderefører han i lige linje Jesu egen lære, hvor den, der er stor, er den, der tjener, jf. udsagnet i Rom 12,10 "Kappes om at vise hinanden agtelse". Det er vækst i tro, håb og kærlighed, som er ærefuldt i den kristne menighed, fortæller Paulus med sine bønner. Det ærer både menigheden som helhed og dens enkeltmedlemmer, men frem for alt Gud. Det ærefulde har både en social og en teologisk dimension, og kun når den sociale dimension kommer med, så får Gud den ære, der tilkommer ham.

Enhver, der har haft med mission og evangelisation at gøre, har erfaret, at denne vækst sjældent sker hverken hurtigt eller lineært. Ikke desto mindre udfordrer Paulus' vægtlægning os til, i bøn, i vores tilrettelæggelse af missionsarbejdet og i forkyndelse og undervisning at have denne vision tydeligt for os. Den udfordring kan lutheranere og rosenianere, som er gode til at betone menneskets totale syndighed, og kristnes dobbelte natur som både syndere og retfærdige (ofte i absolutte kategorier), nok have særligt brug for at reflektere over. Det, som ikke bliver italesat og understreget i vores undervisning og egen praksis, kan vi heller ikke forvente bliver vigtigt hos nye troende. Kategorierne skam og ære er i denne sammenhæng vigtige, fordi de kan være med til at adskille det fra spørgsmålet om at være skyldfri over for Gud.

Bøn for mission

Hvad lærer Paulus os så direkte om forholdet mellem bøn og mission? Som Carson (2000, 175-184) har påpeget, så finder vi ikke hos Paulus den klassiske missionsbøn for de ufrelste, eller bønnen om, at Gud vil kalde arbejdere ud til høsten. Undtagelsen er Paulus' bøn for, at hans jødiske landsmænd må blive frelst (Rom 12,1; 1 Kor). Som vi har set, er bøn afgørende for, at "ordet kan få frit løb", og for Paulus er bøn for mission ikke en separat kategori, men er en del af den åndelige kamp alle kristne står i. Mission er en del af en kosmisk sammenhæng, hvor forkyndelsen, kærligheden, enheden mellem jøder og hedninger, kampen mod åndsmagterne hænger uløseligt sammen (Carson 2000, 182). Når menigheden kaldes til at bede for Paulus' forkyndelse af evangeliet, så følger naturligt, at dette også er en del af bønnen for alle de hellige.

¹⁹ Jeg vil her henvise til "Grace for Shame" (Forrester, 2010) som en vigtig resurse i at kvalificere denne drøftelse. Se også Carson, 2004:88-89.

Paulus eksempel viser, at vi ikke kan tænke stort nok om forbønnens betydning for at bane vej for ordet i mission. Personligt har jeg taget den udfordring til mig, at bønnerne ikke bliver ”sidste udvej”, men at den er førsteprioritet, hvad enten det handler om næste prædiken, eller om et nyt missionsfelt.

Selvom vi ikke kan overtage Paulus’ selvforståelse som apostel 1:1, så står hans nidkærhed²⁰ for menighederne som et eksempel til efterfølgelse. Paulus spejler Guds egen nidkærhed for at føre sine egne uvurderlige skabninger tilbage til det, de var skabt til: at afspejle Guds egen herlighed og ære ham derved. Når vi spørger, hvordan vi kan bidrage til, at evangeliet kan nå til flere og Gud kan få den ære, han fortjener, så er svaret herudfra, at det gør vi ved at lade sind, tanker og handlinger præges af, hvem vi er i Kristus, så det strømmer over til bøn, kærlighed og iver for og med vores kristne brødre og søstre nær og fjern. Derigennem vil Gud lade sit rige vokse på jord. Som byen, der ligger på et bjerg spreder sit lys, vil det åndelige mørke fortrænges gennem, at troen, håbet og kærligheden tager til, så ”nåden kan nå til flere og flere og dermed forøge taksigelsen til Guds ære.”

Litteratur

Brown, Colin, ed. 1986. *New International Dictionary of New Testament Theology (Vol 2) (NIDNTT)*. Grand Rapids: Zondervan

Carson, D. A. 2000. Paul’s mission and Prayer, i: *The Gospel to the Nations. Perspectives on Paul’s Mission*. ed. P. Bolt & M. Thompson. Leicester: Apollos.

Carson, D. A. 2004. *Et kald til åndelig fornyelse. Incitament fra Paulus’ bønsliv*. Hillerød: Logosmedia

Ciampa, Roy E. & Rosner, Brian S. 2010. *The First Letter to the Corinthians. The Pillar New Testament Commentary (PNTC)*. Grand Rapids: Eerdmans

Fee, Gordon D. 1992. Some Reflections on Pauline Spirituality, i: *Alive to God. Studies in Spirituality presented to James Houston*. ed. J.I. Packer & Loren Wilkinson. Downers Grove: IVP.

Fee, Gordon D. 1994. *Gods Empowering Presence. The Holy Spirit in the Letters of Paul*. Peabody: Hendrickson

Forrester, John A. 2010. *Grace for Shame. The Forgotten Gospel*. Toronto: Pastor’s Attic

Harris, Murray J. 2005. *The Second Epistle to the Corinthians, The New International Greek Testament Commentary (NIGTC)*. Grand Rapids: Eerdmans

Kjær, Torben. 2015. *En introduktion til Det nye Testamente*. Fredericia: Lohse

Moo, Douglas J. 1996. *The Epistle to the Romans, The New International Commentary on the New Testament (NICNT)*. Grand Rapids: Eerdmans

²⁰ Det ord, der bedst både udtrykker graden af vilje og stærke følelser, trods den arkaiske klang.

- O'Brien, Peter T. 1980. Thanksgiving Within the Structure of Pauline Theology, i *Pauline Studies. Essays presented to Professor F.F. Bruce on His 70th Birthday*. ed. D.A. Hagner & M. J. Harris. Grand Rapids: Eerdmans
- O'Brien, Peter T. 1991. *The Epistle to the Philippians, The New International Greek Testament Commentary (NIGTC)*. Grand Rapids: Eerdmans
- Peterson, David G. 2000. Maturity – the goal of mission, i: *The Gospel to the Nations. Perspectives on Paul's Mission*. ed. P. Bolt & M. Thompson. Leicester: Apollos.
- Schreiner, Thomas R. 2001. *Paul, Apostle of God's Glory in Christ : A Pauline Theology*. Downers Grove and Leicester: IVP.